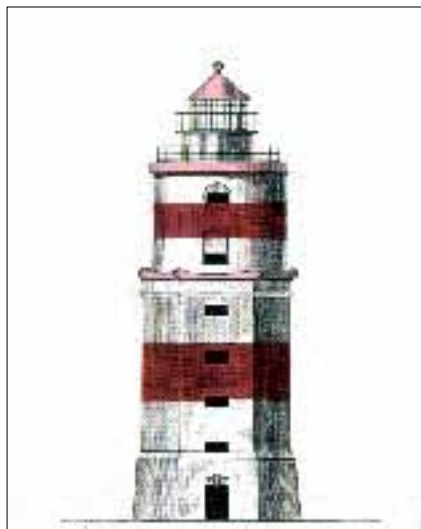

De första fyrarna med målade bälten

Dan Thunman

Varför har vissa fyrar svarta eller röda bälten på fasaden? Den frågan fick Blänkets redaktör Maria Elsby från en av fyrsällskapetets medlemmar och Maria skickade frågan vidare till mig. Beskrivningen nedan gör inte på något vis anspråk på att vara fullständig utan ska mer läsas som en kort betraktelse eller reflektion kring frågeställningen.

Örskär

I en beskrivning över svenska fyrarna från år 1872 framgår att av 29 fyrtorn av sten (med vitputsad fasad, naturstensfasad eller fasad av gult tegel) hade 8 stycken ett eller två röda bälten målade på fasaden. Det var Falsterbo, Morups Tånge, Söderarm, Svartklubben, Understen, Örskär, Storjungfrun och Ölands södra udde. Målade bälten var då en relativt ny företeelse för landets fyrar. Syftet med dem var att fyrarna skulle synas bättre under dagtid. En annan ny och liknande företeelse för fyrarna var att måla ruttmönster på fasaden för att

skilja dem åt från närliggande, liknande fyrar. I samma beskrivning (från 1872) framgår att tre järntorn och två trärtorn fått sådana mönster.

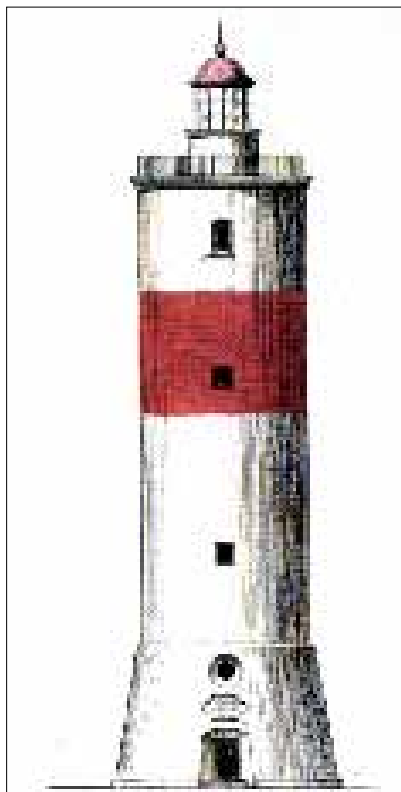
År 1866 erhöll fyrarna vid Falsterbo och Morups Tånge *tvänne horizontala röda bälten*. Året efter kom turen till fyrarna på Söderarm, Svartklubben, Understen och Örskär. Även dessa erhöll vardera två röda bälten. Eftersom de låg på rad utmed upplandskusten kunde inte syftet ha varit att skilja dem åt utan snarare att dagtid synas bättre under olika väderförhållanden. Jag har inte hittat uppgiften om när fyrarna på Storjungfrun och Ölands södra fick sina röda bälten men flera uppgifter talar för att även de målades vid denna tid. Alla dessa fyrar var av äldre datum och hade sålunda inga bälten från början.

Närs fyr av järn erhöll däremot redan från början tre vita band då den uppfördes 1872. Malmös nya hamnfyr från 1878 målades vit med två röda bälten. Röda och vita bälten hade redan tidigare prövats på båkar och framför allt de röda bältena praktiserades på flera sjömärken vid denna tid. Till exempel Högskärs båk, från 1760-talet var länge helt vit men fick ett rött bälte 1860. Den närbelägna Arholma båk, också den från 1760-talet, var från början vit med rött tak men rödfärgades och försågs med ett vitt bälte 1865.

Under 1800-talets andra hälft ökade antalet fyrar kraftigt utmed våra kuster och inom vissa områden behövde något göras för att inte de sjöfarande skulle ta fel på fyrarna under dagtid. När järnfyrren på Skrivareklippan, utanför Varberg, uppfördes 1871 fick den mot sjösidan målade rutor för att lättare kunna skiljas från Tylöns röda fyr. Även Måseskärs fyr, uppförd 1865, erhöll redan 1869 röda och vita fält för att lättare kunna skiljas från närbelägna fyrar. Skags nya fyr (1871), liksom träfyrarna på Grimskär (1865) och Storkläppen (båk 1875) hade också röda och vita rutor målade på fasaden. Även detta sätt att måla fasader hade redan tidigare praktiserats inom båkbyggandet.

De flesta av de fyrar som fick röda bälten på 1800-talet har numera svarta bälten. Däremot finns flera sjömärken som fortfarande har kvar det röda bältet. Söderarms fyr har kvar ett av sina röda bälten. Understens gamla fyr hade kvar sina röda bälten när den ersattes av det "nya" tornet, men sedan dess har färgen genom åren nöts bort av väder och vind. Men kommer man nära fyren syns tydligt spår av rödfärg kvar på lanterninmuren.

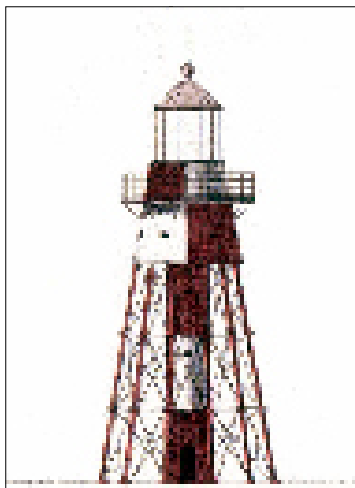
År 1896 ströks de röda banden på Morups Tänges fyr med koltjärä. 1916 ströks övre delen av Svartklubbens fyr med en liknande svart smörja. När Understens "nya" fyr av betong uppfördes 1915-16 målades den övre delen av tornet svart och resterande delen i vitt. Andra stora betongfyrar som målades i kombinationer av svart och vitt var bland annat Östergarnsholm (1918-19) och Eggegrund (1933). År 1931 beslutade Lotsstyrelsen att fyrarna Djursten, Lungö, Brämö och Skag skulle förseas med ljusa och mörka fält. Motivet var att *detta gör dem bättre synliga i vinterförhållanden med snöklädd bakgrund eller vid*

Ölands södra udde

snöfall. Vad beträffar övriga fyrar i dessa lotsdistrikt ansågs läget i detta avseende vara tillfredsställande.

Samma år (1931) byggdes den nya fyren på Huvudskär och den målades vit med svart bälte. Nidingens vita betongfyr från 1946 har ett svart bälte. 1956 målades den nya betongfyren på Björn gul med ett rött bälte. Denna färgkombination kan dock inte ha fungerat bra eftersom den snart målades om i svart och vitt. Under 1900-talet har många fyrar målats med röda eller gröna bälten med utgångspunkt från deras läge i förhållande till farledens riktning.

Måseskär

Källor och litteratur:

Beskrifning öfver svenska fyrarne ... (1872)

Hedin, Anders. Sveriges fyrar.

Originalritningar 1678-1902. Italien 2008.

Hillberg, Esbjörn.

Svenska Fyrällskapetets Fyrhandbok. Ljungby 2007

Kungörelser om Fyror och Märken (1840-75)

Lotsstyrelsens årsberättelser

Söderlund, Johnny.

Sjömärken – vägvisare och kulturminnen.

Stockholm 2007

Thunman, Dan.

Sveriges fyrplatser. Stockholm 2000

Diverse skrivelser ur arkiv tillhörande

Lennart von Post

Bilderna i artikeln är hämtade ur

Beskrifning öfver svenska fyrarne ... (1872)

Klubbmärken, tröjor mm

Du kan köpa nedanstående klubbgrejor genom att sätta in pengarna på vårt PG konto nr 1968 420-8 samt skriva på talongen vad du önskar köpa. Innan du beställer tröjor var vänlig kontakta Ulla Hillberg 031-972148, email: ulla@hillberg.com för att reservera rätt storlek och modell. Portot inom Sverige är beräknat för endast ett exemplar per artikel. Kontakta oss därför om du beställer flera saker samtidigt för detta kan förändra portot både positivt och negativt.

Fyrhandbok, 320 sidor, 450 bilder, hård pärm, 116 svenska fyrar, pris inkl. porto om medlem 220:-, ej medlem 270:- (extra porto för: Europa 45:-, utom Europa 55:-)

Om fyrar-de Pharis, en översatt avhandling på latin från 1722, pris inkl. porto 120:- (extra porto för: Europa 45:-, utom Europa 55:-)

Fyrhandbok + Om fyrar, båda böckerna, pris inkl. porto om medlem 260:-, ej medlem 310:- (extra porto Europa 105:-, utom Europa 135:-)

Fyrkortlek med 52 svenska fyrar + 3 jokrar, pris inkl. porto om medlem 40:-, ej medlem 50:- (extra porto: Europa 20:-, utom Europa 25:-)

Klubb nål i emalj med logo 35:- inkl. porto (extra porto utomlands 5:-)

Tygmärke med broderad logo (6 cm högt) 35:- inkl. porto (extra porto utomlands 5:-)

Dekal självhäftande transparent vinyl (10x10 cm) med logo 15:- inkl. porto (extra porto utomlands 5:-)

T-shirt vit, transfer logo vänster arm, dam- eller herrmodell, olika storlekar, 130:- inkl. porto (extra porto: Europa 25:-, utom Europa 35:-)

Piké-tröja, marinblå, broderad logo vänster arm, dam- eller herrmodell, olika storlekar, 240:- inkl. porto (extra porto: Europa 45:-, utom Europa 55:-)

Keps, marinblå, broderad logo, 110:- inkl. porto (extra porto: Europa 20:-, utom Europa 25:-)